

Varsinais-Suomen vapaa sivistystyö voimakkaana tulevaisuuteen

Hyvän kasvattajan sanotaan tekevän itsensä tarpeettomaksi kasvateilleen.

Vapaa sivistystyö on huolehtinut pitkän historiansa aikana aikuisten alkeis- ja perusopetuksesta, tarjonnut ammatillista täydennyskoulutusta, turvannut yksilöille ja yhteisöille mahdollisuuden itsensä sivistämiseen sekä auttanut järjestöjä demokratian toteuttamisessa yhteiskunnassa. Nykypäivänä perusopetuksesta vastaa kuitenkin peruskoulujärjestelmä ja täydennyskoulutuksesta mittava ammatillisen koulutuksen järjestelmä. Lisäksi yksilöillä on mahdollisuus kehittää itseään moninaisella järjestö- ja harrastekentällä. Tieteellinen tietokin on internetin avulla kaikkien saatavilla.

Onko siis käynyt niin, että vapaa sivistystyö on tehnyt itsensä hyvän kasvattajan tavoin aikojen saatossa tarpeettomaksi? Onko se auttanut suomalaista yhteiskuntaa kasvattamaan valistuneen ja neuvokkaan kansan, joka on rakentanut yhteiskunnan, joka ei enää tarvitse vapaata sivistystyötä? Vai olisiko sittenkin niin, että vapaa sivistystyö on muuttunut yhteiskunnan mukana ja vapaata sivistystyötä tarvitaan kasvattajan ja sivistäjän tehtävässään siinä missä ennenkin tai jopa entistä enemmän?

Lähes miljoonan vuosittaisen opiskelijan osallistuminen opintoihin [1] sekä vapaan sivistystyön nauttima arvostus yhteiskunnassa vaikuttaa viittaavan jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Nyky-yhteiskunnan haasteet esimerkiksi edustuksellisessa demokratiassa, työelämän muutoksessa ja monikulttuuristuvassa maailmassa osoittavat selvästi tarvetta sivistykselle ja sivistystyölle. **Vapaa sivistystyötä tarvitaan edelleen yhteiskuntamme sivistäjänä ja kasvattajana.**

Muuttunut yhteiskunta saa kuitenkin kysymään, **mitkä ovat vapaan sivistystyön tehtävät nykypäivänä ja tulevaisuudessa.** Jotta vapaa sivistystyö olisi voimakas tulevaisuuden tekijä, voidaan alan toimijoilta vaatia oman perustehtävänsä ja tarkoituksensa kirkastamista muuttuneessa toimintaympäristössä.

Tämän kysymyksen äärelle kokoontuivat Varsinais-Suomen vapaan sivistystyön toimijat maakunnan sivistysseminaarissa marraskuussa 2018. Paikalle kutsuttiin maakunnan kansanopistojen, kansalaisopistojen, kesäyliopistojen ja opintokeskusten rehtoreita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä pohtimaan kysymystä vapaan sivistystyön tulevaisuudesta. Seminaarin pääteemoina olivat vapaan sivistystyön perustehtävät tulevaisuudessa sekä se, **millaisille suuntaviivoille vapaata sivistystyötä tulisi Varsinais-Suomessa rakentaa.**

Tämän työskentelyn pohjalta Turun vapaan sivistystyön toimijat koostivat Varsinais-Suomen vapaan sivistystyön tulevaisuudelle neljä suuntaviivaa. Nämä neljä suuntaviivaa kiteyttävät maakunnan vapaan sivistystyön toimijoiden käsityksen siitä, mitkä ovat sivistystyön työmuotojen yhteiset perustehtävät ja päämäärät tulevaisuudessa.

Turussa 7.3.2019

Tuula Aamurusko (rehtori, Turun kesäyliopisto), **Sannaleena Härkönen** (rehtori, Auralan kansalaisopisto), **Merja Loukonen** (Oppilaitos- ja järjestöjohtaja, TSL TURKU), **Sanna Orusmaa** (rehtori, Turun suomenkielinen työväenopisto), **Tapani Rantala**, (rehtori, Turun kristillinen opisto), **Tommi Siivonen** (rehtori, Paasikivi-Opisto), **Annika Tahvanainen-Jaatinen** (asiantuntija, aluetyö Varsinais-Suomi ja Satakunta Opintokeskus Sivis) ja **Sixten Westerby** (rehtori, Åbo svenska arbetarinstitut)

Varsinais-Suomen vapaan sivistystyön neljä tulevaisuuden suuntaviivaa

1. suuntaviiva: Yhdenvertaisuuden ja koulutuksellinen tasa-arvon ylläpitäminen

Vapaan sivistystyön eri työmuodot ovat sitoutuneita pitämään kiinni tehtävästään kansalaisten matalan kynnyksen oppilaitoksina. Ne ylläpitävät ja toteuttavat yhdenvertaisuuden ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista tarjoamalla kaikille tasavertaiset lähtökohdat hankkia koulutusta riippumatta varallisuudesta, sukupuolesta, etnisestä taustasta, aikaisemmasta koulutustaustasta tai asemasta työelämässä. Kynnystä osallistumiselle pyritään madaltamaan esimerkiksi edullisilla osallistumismaksuilla tai hakevalla toiminnalla, jotta koulutus ei kasaantuisi vain hyväosaisille. Vapaan sivistystyön opinnot tarjoavat väylän jokaiselle hankkia koulutusta aikuisten perustaidoista korkeakoulutasoihin opintoihin omien tarpeittensa mukaan.

2. suuntaviiva: Jatkuvan oppimisen, sivistyksen ja hyvinvoinnin edistäminen

Vapaa sivistystyö mahdollistaa jatkuvan oppimisen periaatteen toteutumisen käytännössä. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat mahdollisuuden opiskella sekä työn että muun opiskelun ohella iltaja- ja viikonloppukurseilla, mutta myös päätoimisesti kansanopistoissa. Vapaa sivistystyö ei erottele ihmisiä iän mukaan, vaan opiskella voi läpi elämän.

Vapaan sivistystyön sivistyksellinen tehtävä on tulevaisuudessa entistä tärkeämpi, sillä digitaalinen aika edellyttää kansalaisilta entistä enemmän demokraattisen yhteiskunnan pelisääntöjen ymmärtämistä, monilukutaitoa ja mediakriittisyyttä. Samalla vapaan sivistystyön on pidettävä kiinni tehtävästään luotettavan tiedon kuraattorina ja tieteen yleistajuistajana.

Omaehtoinen opiskelu vapaassa sivistystyössä ja kansalaisjärjestöissä tukee kansalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Harraste- ja terveysopinnot auttavat yksilöitä arjessa ja työssään jaksamisessa sekä tarjoavat yksilöille mielekkäitä kokemuksia parantaen heidän elämänlaatuaan. Osaavat ja hyvinvoivat ihmiset luovat kunnille ja koko yhteiskunnalle elinvoimaa. Vapaalle sivistystyöllä on siten selvä yhteys kuntien hyvinvointitehtävään.

3. suuntaviiva: Osaamisen kehittäminen työelämässä ja järjestökentällä

Vapaan sivistystyön opinnot tukevat suoraan työelämässä ja järjestökentällä tarvittavaa osaamista. Sivistystyön toimijoita eivät rasita raskaat hallintorakenteet, vaan niiden on mahdollista vastata osaamistarpeisiin nopeasti ja kustannustehokkaasti. Vapaan sivistystyön koulutusten tuotteistamiseen ja osaamisperustaisuuteen kiinnitetään entistä enemmän huomiota, jolloin niiden tuottama osaaminen olisi jatkossa helposti yritys-, oppilaitos- ja järjestömaailman tunnistettavissa ja tunnustettavissa.

Vapaa sivistystyö tukee työelämässä ja järjestökentällä tarvittavaa osaamista myös laajemmin. Keskeisenä osana kaikkia koulutustuotteita ovat sellaiset yleiset valmiudet kuin luovuus, kriittinen ajattelu sekä vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaidot. Lisäksi opiskelijat ovat raportoineet omaehtoisen opiskelun tehostavan työssä suoriutumista, oman osaamisen tunnistamista, innostusta täydennyskoulutukseen ja työnhakuun [2].

4. suuntaviiva: Maahanmuuttajien yleissivistyksen vahvistaminen ja kotoutumisen edistäminen

Vapaa sivistystyö tulee jatkamaan vahvaa rooliaan maahanmuuttajien kouluttajana ja kotouttajana. Maahanmuuttajien osuus oppilaitosten opiskelijoista vastaa jo nykyisellään hyvin heidän osuuttaan koko väestöstä [3]. Maahanmuuttajien kotouttajana vapaan sivistystyön merkitys tulee kasvamaan entisestään, sillä oppilaitoksille myönnettiin vuodesta 2018 alkaen sataprosenttinen valtionosuus maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyistä koulutuksista [4].

Vapaan sivistystyön oppilaitokset tukevat kotoutumista järjestämällä maahanmuuttajille kursseja, joilla opiskellaan kotoutumiselle välttämättömiä taitoja ja tietoja esimerkiksi Suomen kansalliskielistä, kulttuurista ja yhteiskunnasta. Koulutukset räätälöidään vastaamaan monipuolisesti sekä erilaisten oppijoiden että erilaisissa elämäntilanteissa olevien maahanmuuttajien tarpeita.

Myös muut vapaan sivistystyön kaikille avoimet koulutukset tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. Vapaan sivistystyön koulutuksessa maahanmuuttajat ja kantaväestö kohtaavat toisensa vertaisina oppijoina. Kummallakin ryhmällä on opinnoissa mahdollisuus kohdata toisensa yksilöinä sekä rakentaa keskinäistä luottamusta ja ymmärrystä toistensa kulttuureista.

Lähteet

1. Suomen virallinen tilasto (SVT) 2017. Oppilaitosten aikuiskoulutus [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.2.2019].
2. Manninen, Jyri 2018. Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa – kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL.
3. Opetushallitus 2016. Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajakoulutus vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Toimittanut Leena Saloheimo. Helsinki: Opetushallitus.
4. Finlex. 2017 Ajantasainen lainsäädäntö: Laki vapaasta sivistystyöstä 623/1998 [verkkajulkaisu]. [viitattu: 18.2.2019]